

LÄsprösket

2012-2013

Index

Sammanfattning s.3

Bakgrund s.4

Vad är Läsproskjektet? s.4

Hur gick det till? s.4

Metoden s.4

Femfingerstestet s.5

Hur blev det då? s.5

Kvantitativa resultat s.5

Kvalitativa resultat s.7

Hur kan man förstå resultaten? s.9

Vad lärde vi oss? s.11

Vad händer härnäst? s.12

Tack! s.12

Sammanfattning

Läsprojektet var ett projekt som löpte över sexton veckor med början under hösten 2012. Idén var helt enkelt att pröva en metod för högläsning tillsammans med de placerade barnen som bodde hos Tjust Behandlingsfamiljer (TBF) i förhoppningen att detta skulle ha en gynnsam inverkan på barnens läskapacitet och hjälpa dem klara av skolan bättre som följd. Då de barn som kommer till TBF oftast har haft en varierande skolgång verkade detta vara en bra idé eftersom att kunna läsa bra är en förutsättning för allt annat du gör i skolan. En annan positiv effekt det fanns förhoppningar att projektet skulle få var att bereda plats för ett relationsstärkande möte mellan barnen och föräldrarna i själva lässtunden. Projektet var ett pilotprojekt för att försöka ta reda på hur det skulle kunna gå till att implementera metoden i TBFs organisation, om den metod som inspirerade projektet kunde generera mätbara resultat även här, men framförallt ta reda på vad barnen själva och behandlingsföräldrarna tyckte för att eventuellt i framtiden göra denna sorts högläsning till en del av TBFs rutiner. Inget förblir dock rutin under någon längre tid inom denna sorts verksamhet och så ej heller Läsprojektet. Därför blev de flesta lärdomar som kunde dras kring projektet utifrån kvalitativ data mer än kvantitativ. Överlag var projektet en framgång generellt i att öka medvetenheten runt vikten av lästräning och att lästräningen var lättare genomförbar med yngre barn än med äldre. Detta var också generellt spridningen, att de yngre barnen genomförde projektet till högre grad än de äldre med mer glädje och entusiasm och fick därav ut mer av det.

Bakgrund

Läsproschektet var en idé sprungen ur ett engelskt projekt, ”Paired-Reading”, som löpte under 2008-2011. Man lät där flera elever under sexton veckor pröva en metod för högläsning tillsammans med vuxna. Läsning gav häpnadsväckande goda resultat för dess deltagare med markant förbättrad läsförmåga. Metoden har sedan dess testats även i andra länder med liknande resultat. TBF ville pröva om metoden kunde fungera även i vår kontext, då många av barnen som placeras här har med sig stora brister från sin ofta varierande skolgång.

Vad är Läsproschektet?

Läsproschektet var det namn som gavs till TBFs version av ”Paired-reading”, dvs. till högläsningprojektet som under sexton veckor prövades med de barn som var placerade hos oss hösten/våren 2012-2013.

Hur gick det till?

Tanken var att samla så mycket data som möjligt under projekttiden för att efteråt kunna dra kloka slutsatser dels kring hur det gått, men även om eventuella förändringar och anpassning till vår unika miljö som kunde behövas. Med detta som ledstjärna hölls två seminarier inför projektstarten med behandlingsföräldrarna där de introducerades till metoden och fick tycka till om upplägget, men också inspireras av en bibliotekarie som hjälpte till med förslag på lämpliga böcker.

På höstlovet 2012 genomfördes förmätningar av läsförmågan hos de placerade barnen med testet ”Läskedjor”. Därefter påbörjades själva högläsningen under de nästkommande sexton veckorna. Behandlingsföräldrarna ombads föra veckodagbok över lästillfällena. Sexton veckor senare avslutades lästräningen och eftermätningar genomfördes med samma test för att försöka ta reda på om några mätbara skillnader stod att finna. Ett avslutande seminarie med behandlingsföräldrarna hölls efter det där de fick möjlighet att dela med sig av sina erfarenheter och tankar med Läsproschektet i backspeglarna. De ombads även alla, oavsett nivå av deltagande av deras barn/ungdomar, skriva en sammanfattning av hur de såg på och upplevde Läsproschektet varit för dem.

Metoden (övergripande)

Högläsningen var tänkt att gå till på följande sätt:

- Lämplig bok hittas med barnet (Femfingersmetoden, se nedan)
- Rutiner bestäms sedan t ex ”måndag onsdag torsdag innan läggdags läser vi”
- Under ca en kvart läses det sedan vid varje tillfälle tre gånger i veckan under sexton veckors tid
- Barnet och föräldern bestämmer en signal genom vilket barnet kan visa att det är redo att läsa själv, t ex att knacka två gånger med sitt finger på boken
- Barnet och föräldern börjar sedan läsa högt tillsammans samma sak i boken
- Barnet visar med den förbestämda signalen när det vill läsa själv och fortsätter då läsa högt medan föräldern följer med i texten tyst
- När barnet stakar sig under mer än några sekunder, kommer till ett ord/mening det inte förstår eller kan uttala pekar föräldern på ordet/meningen och uttalar det rätt/förklarar kort, barnet härmar och sen börjar sekvensen om från början med att båda läser högt tills barnet återigen markerar att det är redo att läsa själv
 - det viktiga här är att inte stanna upp för länge, uppehålla sig vid det som var för svårt, utan bara korrigera och sen gå vidare

Femfingerstestet

Femfingertestet är ett enkelt sätt att ta reda på hur svår en text är för ett barn (eller vuxen). Man hittar en bok man vill testa, slår upp en valfri sida och läser den uppifrån och ner, för varje ord som man inte kan eller förstår håller man upp ett finger. Blir det fler än fem fingrar är nog boken för svår, blir det inga fingrar är den nog för lätt för att på ett bra sätt bidra till läsutvecklingen.

Hur blev det då?

Resultatdelen består av två delar en kvantitativ (bygger på siffror) och en kvalitativ (bygger på all annan insamlad information än från siffror). Den kvantitativa delen bygger på de för- och eftermätningar som genomfördes med Läskedjor testet, den kvalitativa delen bygger på de seminarier som hölls med behandlingsföräldrarna och de sammanfattningar som samlades in från desamma efter projektets avslut.

Kvantitativa resultat

När alla för- och eftermätningar genomförts och samlats in var nästa steg att dela upp deltagarna i olika nivåer av deltagande för att försöka utröna om det gick att hitta några mätbara resultat av Läsproschektet. För att få hjälp att dela in deltagarna ombads därför behandlingsföräldrarna sammanfatta så noga som möjligt hur de var och en upplevt Läsproschektet gått för dem. Utifrån dessa sammanfattningar delades sedan deltagarna in i tre grupper:

Fullföljde, de som deltagit i projektet i stor utsträckning utifrån grundidén

Deltagit lite, de som deltagit i projektet till viss del t ex läst i fem veckorna osv.

Deltog ej, de som inte kan anses ha deltagit alls

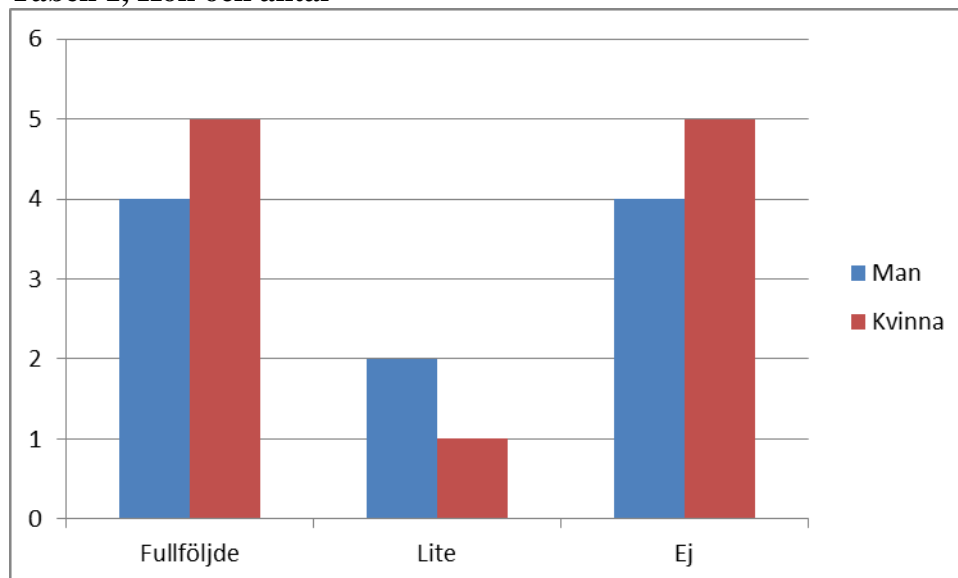

Detta är en väldigt grov indelning som bygger på en generaliserad idé kring vad deltagande innebär. Vad som menas är att ingen som deltog i projektet följde det till punkt och pricka, utan alla anpassade grundidén till de unika förutsättning som rådde just i den och den familjen utifrån det barn som där bodde och deltog. I någon familj kanske barnet inte tålde att man satt bredvid det och läste högt tillsammans, utan man fick nöja sig med att göra något i bakgrunden medan barnet läste högt för att sedan hjälpa det när det mötte på patrull. Är detta att fullgöra Läsproschektet? Om man t ex läste på detta viset tre gånger i veckan a tjugominuter så bedömdes det som ja.

Poängen med denna förklaring är att rusta läsaren med en god nypa salt när man tittar på de konkreta siffrorna då siffror har en sällsam makt över oss. De flesta har nära till att ta konkreta siffror som sanning, men en varning för detta är på sin plats då siffrorna i det här fallet i sig bygger på en vag grund.

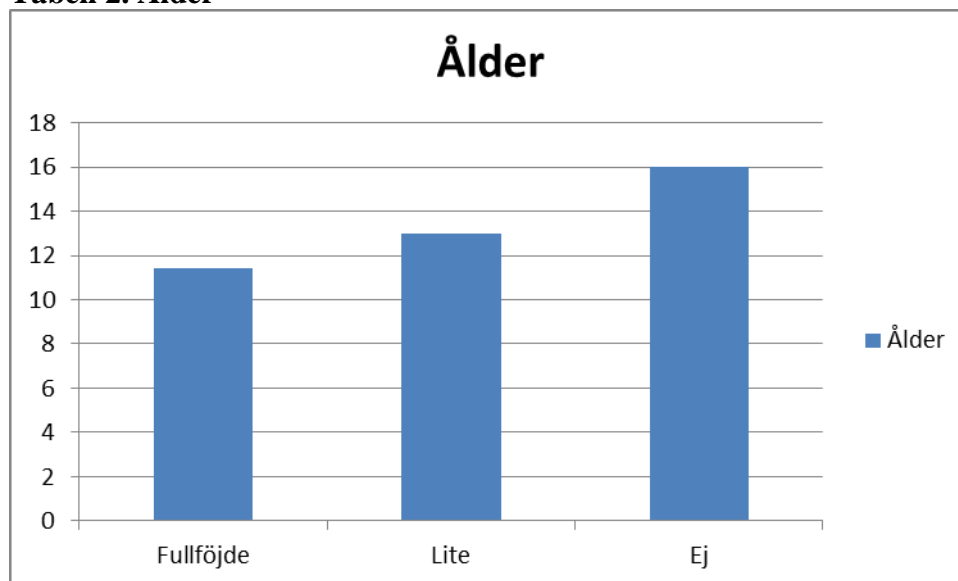

Tabell 1, Kön och antal

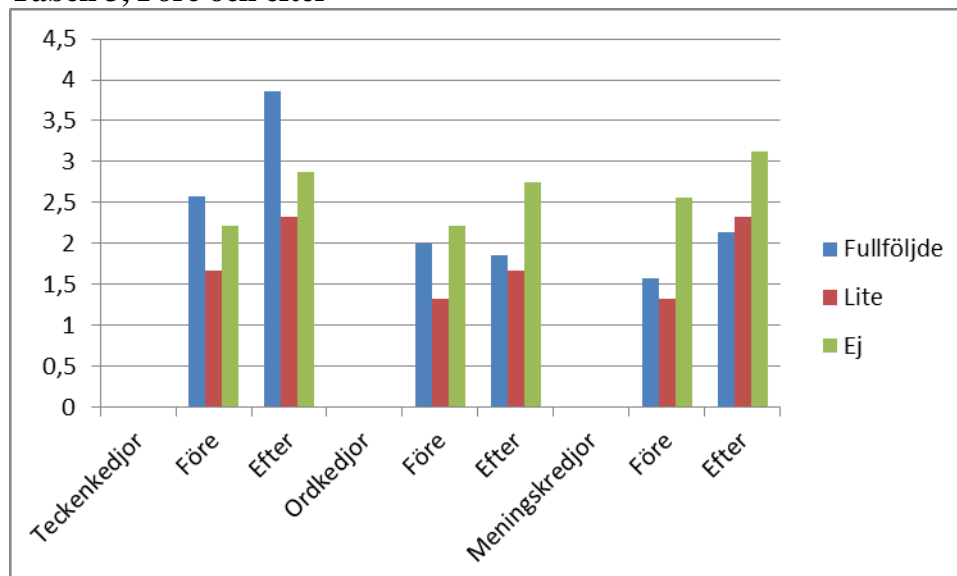
I tabell 1 visas fördelningen av män och kvinnor i de olika grupperna, samt antal i varje grupp. Av runt tjugofem tillfrågade var det hela tjugoen som både genomförde för och eftermätningen, vilket är en fantastisk god uppslutning. Tabell 1 visar också att det inte var några nämnvärda skillnader i könsfördelningen i de olika grupperna.

Tabell 2. Ålder

I tabell 2 beskrivs åldersfördelningen för respektive grupp. Här skulle ett mönster kunna skönjas i att de som fullföljde projektet var av lägre ålder än de som inte deltog i det, dvs de yngre barnen deltog i högre grad än de äldre.

Tabell 3, Före och efter

Tabell 3 visar hur fördelningen i poäng föll ut mellan de olika grupperna på respektive test före och efter Läsproschektet. Generellt förbättrades alla grupperna från förtestet till eftertestet, utom gruppen som fullföljde som fick ett marginellt sämre resultat på deltestet Ordkedjor efter Läsproschektets avslut.

Kvalitativa resultat

Denna information bygger på två källor, det seminarie som hölls efter Läsproschektet med behandlingsföräldrarna, samt de sammanfattningar behandlingsföräldrarna skrev och skickade in. På seminariet delades behandlingsföräldrarna in i grupper för att diskutera sina upplevelser av Läsproschektet utifrån sex frågor. Här nedan följer frågorna samt de svar som inkom. Även de sammanställningarna som lämnades in av behandlingsföräldrarna efter Läsproschektets avslut har lagts till i detta frågeformat, dvs också dessa beskrivningar har lagts till under de frågor som stämde bäst med de ämnen beskrivningar handlade om.

- *Hur har det gått att genomföra läsprojektet?*

Bra överlag för de som det gått att genomföra Läsproschektet för och mindre bra för de som haft det svårt att få till det. Den allmänna uppfattningen var att det varit lättare med mindre barn än större.

Man tyckte det var viktigt att skraddarsy läsandet för respektive barn, det är inte självklart bra på ett eller annat sätt.

Anpassningsförmåga är a&o, Läsproschektet kräver mycket arbete och insats från behandlingsföräldrarna för att få att fungera.

- *Vad har fungerat och inte kring själv det teoretiska upplägget?*

Återigen talas det mycket om anpassningsförmåga. Därmed inte sagt att en ram är dålig att utgå ifrån, men man måste anpassa den till individen och inte bara en gång, utan kontinuerligt efterhand som utveckling sker.

Vissa tyckte det var för lång tid med 15-20min/tillfälle, andra för lite. Precis som ovan förefaller ramar vara något bra att utgå ifrån, men ska inte förstås som hugget i sten.

- *Vad har fungerat och inte i den praktiska verkligheten?*

Rutinen och det planerade mötet blev uppskattat av många barn, ritualen kring och med läsningen.

Anpassningen igen var bra för alla, nödvändig.

Att läsa parallellt även i skolan under tiden var lyckat och rekommenderades av någon. Detta kräver dock också sin insats det med att introducera och motivera inte bara barnet utan även skolan till initiativet.

Avbrott och återstart kring juluppehållet var jobbigt för alla, bör gärna undvikas i framtiden.

Olika *sorters* böcker diskuterades, vad är lämpligt och vad är ok? Lyssnarböcker och Kalle&Co är det ok? Konsensus, ja om det gagnar barnets läsförmåga och möter det där det är i både motivation och förmåga, så varför inte. Dock får inte lästräningen stanna vid att endast lyssna, utan måste ta med även läsningen längs vägen.

Att hitta rätt bok (barnets intresse) är helt avgörande.

- *Vad för råd och tips skulle ni vilja ge någon som ska testa på Läsprojektet för första gången?*

Det pratades mycket om kampen, dvs ”du kan glömma den mysiga inre bilden av att ni ska krypa upp i soffan och mysläsa en saga, det kommer inte hända.”

Samtidigt för andra så blev det ett "Golden moment", ett sant relationellt möte mellan barnet och föräldern.

Våga vara flexibel och möta barnet där det är, då behovet i de flesta fall är väldigt stort, rekommenderar någon.

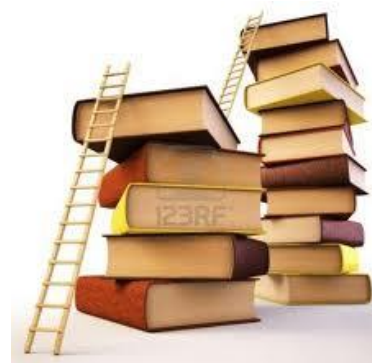
Som behandlingsförälder måste man våga och orka hjälpa till med det mesta av motivationen i alla fall kring barnen som börjar komma upp i tonåren, annars är det lätt att läsandet rinner ut i sanden med allt annat som redan händer i tonåren.

Våga ta i konflikterna som uppkommer kring Läsandet, då lästillfället för dessa våra barn innehåller långt mer än bara läsning med allt det som de varit med om från osäkerhet kring sin egen förmåga och rädsla för närhet och intimitet.

Det kan vara svårt att få till lästillfällen även om viljan finns. Ibland händer livet och tiden räcker helt enkelt inte till, detta måste man acceptera och vara beredd på.

Femfingertestet i all ära, men huvudsaken är intresset och därmed motivationen, då går det bra även med mycket för svåra böcker.

Det kan bli mycket motstånd kring skuggläsning och andra moment i metoden, men en erfarenhet visar i vart fall att om man håller fast vid det och fortsätter rätta så klingar ilskan av. Taktkänsla rekommenderas som alltid.

Läsuget kan pendla en hel del och särskilt om det krockar med någon annan "roligare" aktivitet, då mycket motiverande samtal kan behövas. Det som fungerar bäst är positiv feedback som det aldrig kan ges för mycket av.

Det poängteras också att anpassning av grundramen är ett absolut måste till individens behov. Somliga vill läsa varannan sida högt, andra vill inte ha någon skuggläsning alls osv.

- *Vad har ni själva lärt er genom Läsprojektet?*

Detta verkar ha varit en svår fråga att besvara, men behovet hos våra respektive barn och ungdomar blev otvetydigt belyst för många behandlingsföräldrar.

- *Vad skulle ni vilja ändra på i upplägget om vi körde Läsprojektet igen?*

Hela diskussionen gick ut på att vi borde börja fundera på hur vi ska göra Läsprojektet till en permanent del av behandlingsföräldrarollen på TBF. Frågor som när ska man påbörja/sluta lästräningen, ska det vara i projektform ett tag till eller ska vi "göra en rutinpärm för det"? osv avhandlades. Entusiasmen var hög och alla verkade vara överens om behovet. Allra minst bör läsfärdigheterna hos nyinskrivna prövas som en rutin, förslaget var med det lästest som redan använts tillsammans med kvalitativt material från läsning tillsammans med behandlingsföräldern. Detta för att tidigt uppmärksamma behov. Det initiala testet kan då även fungera som en "ingång" till lästräningen, en motivation.

Det talades om att det skulle vara en fördel om Läsprojektet ingick som en självklar del av att vara hos TBF som ett slags "direktiv uppifrån" för att motivera barnen/ungdomarna, dvs "inget som behandlingsföräldrarna bara hittat på". När man är placerad hos Tjust Behandlingsfamiljer ingår detta som en

självklar del, underlätta motivationen.

Hur kan man förstå resultaten?

Utifrån den kvantitativa delen så blev de övergripande resultaten att inga skillnader kunde uppmätas mellan de grupper som deltog mycket respektive lite i Läsprojektet. Det fanns heller inga skillnader mellan könen i vilka som deltog i högre eller lägre grad. Det förefaller dock finnas ett samband mellan hur gammal deltagaren är och till vilken grad man deltog med högre deltagande i lägre åldrar än i högre. Detta stämmer också med de kvalitativa observationerna.

En tolkning är helt enkelt att lästräningen inte fungerade och den möjligheten finns alltid, men i detta fall är det inte riktigt så enkelt att dra den slutsatsen. I forskning så pratas det om validitet och reliabilitet som begrepp för att hjälpa oss att värdera trovärdigheten i de resultat som presenteras. Validitet kan sägas något förenklat är frågan "Stämmer det med verkligheten?", reliabilitet är förenklat "Blir det samma resultat varje gång experimentet körs?".

Med detta som bakgrund var Läsprojektet ett pilotprojekt där en metod prövades som tidigare använts i en skolmiljö med barn/ungdomar som har med sig en mer "normal" bakgrund än TBFs placerade barn och prövade att applicera den direkt i TBFs kontext. Vidare var metoden som användes teoretiskt tänkt att vara genomförbar på samma sätt hos och för alla. Det blev dock snabbt tydligt att detta inte var möjligt i vår kontext, utan att med varje familj och med varje barn behövdes justeringar och modifikationer göras för att lästräningen skulle bli genomförbar just där. Detta är ett exempel på något som försvagar reliabiliteten i våra mätningar, dvs resultaten skulle inte bli likadana nästa gång eller gången efter det ens inom en och samma familj i vilken den testas helt enkelt för att metoden anpassas hela tiden.

tiden.

På reliabilitetstemat kan även andra frågor ställas av detta slag t ex kring själva testet, var det i sig reliabelt? Kan det ha varit så att våra barn/ungdomar lärde sig (övade upp sig) på testet genom att ha prövat det en gång innan och det var därför de blev bättre resultat andra gången? Det går heller inte att redogöra för hur de barn/ungdomar som deltog skulle utvecklats "ändå" också utan Läsproschektet eller redogöra för den utveckling som sker av sig själv utanför Läsproschektets ramar. Tiden stod inte still under de sexton veckor projektet varade, t ex gick barnen också till skolan under denna

Alla dessa olika pusselbitar gör att bilden från den kvantitativa informationen blir grumlig och svår att dra slutsatser från. Därmed inte sagt att den bör bortses från heller, bara att resultaten från den inte oreflekterat ska accepteras. För att öka skärpan i bilden får vi vända oss till den kvalitativa informationen genom de exempel och sammanvägda beskrivningar som behandlingsföräldrarna delgivit och inte minst de beskrivningar som delgetts av barnen och ungdomarna själva.

Det som kommer fram från den kvalitativa informationen är att det förefaller ha funnits en markant uppdelning mellan de som ville och faktiskt deltog och de som inte ville och som det tvärt inte gick att få med i Läsproschektet. Denna uppdelning verkar gå hand i hand med åldern på ungdomen, ju äldre man var desto svårare föreföll det vara för behandlingsföräldrarna att motivera och sannolikt även för ungdomen själv att finna egen motivation att delta, medan det förefaller ha varit lättare ju yngre barnet var. För de föräldrar som hade barn med vilka Läsproschektet gick att genomföra återfinns det överlag ett starkt positivt genomslag, man tyckte Läsproschektet hade varit lyckat, man såg behovet och vikten av lästräningen. För de föräldrar som inte hade barn med vilka Läsproschektet gått att genomföra återfinns överlag en slags uppgivenhet kring det omöjliga som upplevdes kring uppgiften att motivera ungdomen till att delta. Hos dessa föräldrar återfanns dock också övertygelsen om lästräningens vikt. Det förefaller som att man till högre grad kunde hålla sig till metoden i dess grundform med yngre barn än med äldre, medan de äldre i den mån de deltog hittade på egna versioner som t ex att helt enkelt läsa mer på egen hand.

Hos de behandlingsföräldrar som hade barn med vilka Läsproschektet gick att genomföra återfanns även andra återkommande teman. Det fanns en konsensus om att det nog är en bra idé att ha en grundmodell, men att man inte ska inbilla sig att den håller hela vägen utan att den måste anpassas till just det barn som lästräningen sker med. Anpassningsförmåga av metoden var alltså grundläggande för att den skulle fungera. Alla exempel som delgavs innehöll relationella teman som uppstod vid lästillfällena där det blev dragkamp för några och gyllene ögonblick för andra. Man var också överens om att uppehåll som t ex över jul var dåligt för lästräningen, då det blir svårt att starta upp igen efteråt.

Det som också återkommer om och om igen i beskrivningarna är något som kanske kan återkopplas till varför det var fler yngre som deltog än äldre, att motivationen var absolut grundläggande. Någon förälder berättar om att de läst en alldeles för svår bok utifrån femfingerstestet, men att det ändå gått bra för den handlade om något som barnet var väldigt intresserat av. På andra hållet är det kanske inte så svårt att förstå att motivationen för en sjuuttonåring att sitta bredvid sin behandlingsförälder och läsa högt tillsammans är relativt låg. Mod var också ett återkommande tema, att våga se tillfällena som mer än *bara* lästräning, att våga ta i de konflikter som uppstår, att våga anpassa sig och möta barnet där det är och vara beredd på att Läsproschektet tar mycket kraft och investering för att få att fungera.

Sammanfattningsvis var som gott som alla behandlingsföräldrar som deltog överens om vikten av lästräning och att den borde försöka göras till en naturlig del av att vara placerad hos TBF. Minst som en grundkoll runt barnets läs- och språknivå när barnet först placeras genom testet, men också lästräningen i sig som en insats alla får tillgång till som placeras här, en naturlig del av paketet TBF.

Vad lärde vi oss?

När teorin och verkligheten inte stämmer överens gäller verkligheten

En grundmetod och teori var bra att kunna luta sig mot, men metoden måste anpassas till förutsättningarna i respektive familj och för varje barn/ungdom, inte tvärtom. Anpassningsförmåga var en absolut förutsättning för att få Läsprosjektet att fungera.

Följsamhet

En del av anpassningsförmågan är följsamhet, i det här fallet blev det tydligt att en särskild sorts följsamhet var viktig, att kunna känna in barnets behov i själva stunden, men också mer allmänt med barnets historia som bakgrund. Lästillfällena handlade inte "bara" om lästräning för många barn, utan tangerade även andra erfarenheter som att aldrig ha fått sitta tillsammans med en vuxen och läsa, till den oro som väcks i ett för barn som har med sig obehagliga erfarenheter av närhet, till prestationsbehov kring sin förmåga.

Utan mening finns ingen anledning

Motivation visade sig vara helt grundläggande, utifrån detta måste man vara beredd att rucka på grundidén till liten eller stor del för att möta barnet där det är. Vissa barn kunde läsa "alldeles" för svåra böcker helt enkelt för att de hade ett särskilt intresse för vad de handlade om, med vissa kanske man fick börja ännu enklare än man tänkt sig med serier eller rent av talböcker medan man följde med i texten i boken under tiden. Kort sagt gick det inte att genomföra Läsprosjektet om man inte lyckades hitta motivationen i sig själv och barnet/ungdomen, driver det läsförmågan/förståelsen framåt så varför inte. På den noten ska man minnas att också man själv som vuxen måste vara motiverad då man är två i en relation.

För att vara modig måste man först vara rädd (Lille Skutt)

Mod får också en egen särskild notis även om också denna egenskap kopplar tillbaka till andra lärdomar som kan dras från projektet. Mod att våga möta barnet där det behöver bli mött, mod att göra det på barnets villkor med mod att investera det som krävs för att våga vara i de konflikter och det som väcks hos barnet i mötena projektet bereder plats för är alla förutsättningar för att Lästräningen ska bli möjlig.

Med åldern blir det svårare

Det var generellt sett lättare att genomföra Läsprosjektet med yngre barn än med äldre. Det föreföll vara en mer naturlig mötesform för yngre än äldre att sitta bredvid varandra och läsa som de yngre barnen kunde acceptera och ta till sig lättare än de äldre.

Avbrott blir avslut

Alla var överens om att avbrott i lästräningen som vid t ex ett juluppehåll var väldigt dåligt för träningen då det blev kämpigt att åter starta upp igen efteråt. Detta bör så långt som möjligt undvikas i framtiden.

Det blir ingen omelett utan några ägg

Lästräningstillfällena blev verkligen tillfällen för relationella möten, både i kamp och medgång. För några blev det kamp hela vägen, för andra blev det ett utrymme för Gyllene ögonblick, alla var dock överens om att det var värt investeringen oavsett vilket.

Ju mer desto bättre

De allra flesta kunde också skriva under på att vikten av lästräning blivit otvetydigt belyst och bör införlivas mer permanent på något sätt i TBFs verksamhet. Minst tyckte man att alla barn bör beaktas också utifrån sin språkliga grundförmåga när de först kommer genom det test som användes under Läsprosjektet, men också att man bör fundera på hur lästräning kan göras till en del av rutinen av att vara placerad hos TBF.

Vad händer härnäst?

Denna rapport är ett första led i det som komma skall. När den är klar kommer TBF börja jobba med de lärdomar som dragits från Läsproschektet utifrån denna sammanställning. Just i detta nu träffas en Läsproschektsgrupp vars syfte är att fundera på hur Läsproschektets grundidé kan implementeras på en mer permanent grund i TBFs rutiner, dvs fundera på hur kan Läsproschektet löpa kontinuerligt som en naturlig del av TBFs koncept och vilka förändringar som måste till för att det ska bli gångbart, hur det ska se ut osv.

Tack!

Slutligen ett stort tack till alla som deltagit i Läsproschektet och arbetet runt det! Ni har gjort det möjligt att komma hela vägen fram hit där vi faktiskt tillsammans har genomfört projektet och kunnat samla oss runt vad som fungerat och inte genom denna rapport. Ett särskilt tack vill jag rikta till alla de barn och ungdomar som deltog, samt deras behandlingsföräldrar utan vars deltagande detta projekt inte skulle ha varit möjligt. Tack!

Rikard Kvist, Läsproschektsgeneral